

POSTANOWIENIE

Dnia 11 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Lemańska (przewodniczący)

SSN Paweł Czubik

SSN Grzegorz Pastuszko (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi Z. K.

na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki
w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Krakowie w sprawie o sygn.
III AUa 170/23,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 11 lipca 2024 r.:

- 1. stwierdza, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Krakowie w sprawie o sygn. III AUa 170/23 nastąpiła przewlekłość postępowania;**
- 2. przyznaje Z. K. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Krakowie sumę pieniężną w wysokości 2000 (dwa tysiące) zł za okres od 28 stycznia 2020 r. do 3 czerwca 2024 r.;**
- 3. oddala skargę w pozostałym zakresie;**
- 4. zasądza od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Krakowie na rzecz Z. K. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł powiększoną o kwotę 55,20 (pięćdziesiąt pięć 20/100) zł podatku od towarów i usług wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia jego doręczenia Skarbowi Państwa – Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego pełnomocnika ustanowionego z urzędu.**

Paweł Czubik Joanna Lemańska Grzegorz Pastuszko

UZASADNIENIE

W dniu 22 maja 2024 r. Z. K. (dalej: „skarżąca”) reprezentowana przez pełnomocnika z urzędu r.pr. K. S., wniosła do Sądu Najwyższego, za pośrednictwem Sądu Apelacyjnego w Krakowie, skargę na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki w sprawie III AUa 170/23, toczącej się przed Sądem Apelacyjnym w Krakowie. Pismem z 17 czerwca 2024 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie przekazał ww. skargę do rozpoznania Sądowi Najwyższemu. W przedmiotowej skardze skarżąca wniosła o:

1. stwierdzenie przewlekłości postępowania apelacyjnego przed Sądem Apelacyjnym w Krakowie w sprawie III AUa 170/23;
2. zobowiązanie Sądu Apelacyjnego w Krakowie do wyznaczenia rozprawy lub rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym w terminie 3 miesięcy;
3. zasądzenie na rzecz skarżącej sumy pieniężnej w wysokości 15 000 zł tytułem przewlekłości postępowania sądowego.

Ponadto pełnomocnik z urzędu wniósł o przyznanie na jego rzecz od Skarbu Państwa, kosztów niepłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, gdyż nie została ona opłacona w całości ani w części składając w tym względzie oświadczenie.

W uzasadnieniu skargi skarżąca wskazała, że wg informacji z Portalu Informacyjnego Sądów Powszechnych, apelacja Ubezpieczonej wpłynęła do Sądu Apelacyjnego w Krakowie 1 lutego 2023 r. Ostatnią czynnością dokonaną przez Sąd Apelacyjny było wylosowanie sędziego oraz doręczenie odpisu apelacji Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych. Skarżąca podkreśliła, że ostatnia czynności miała miejsce 21 lutego 2023 r. i od tego dnia do dnia złożenia skargi trwa 15 miesięczny okres bezczynności i przewlekłości w sprawie. Dalej wywodziła, że Sąd w sprawie nie wyznaczył rozprawy, nie rozpoznał sprawy na posiedzeniu niejawnym, nie podjął żadnej merytorycznej czynności. W sprawie nie powołano

biegłych, świadków, nie wyznaczono jakichkolwiek czynności, które uzasadniałyby oczekiwanie na rozpoznanie sprawy. Podniosła również, że należy ocenić charakter tej sprawy oraz stan zdrowia skarżącej. Podkreśliła, że sprawa dotyczy świadczenia dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji, zaś ona jest osobą schorowaną co potwierdza obszerna dokumentacja. Sytuacja materialna skarżącej jest bardzo trudna. Jak wskazała przedmiotowe okoliczności od strony moralnej i słuszności obciążają wymiar sprawiedliwości obowiązkiem rozpoznania sprawy bez zbędnej zwłoki. Dla skarżącej, którą dotyczą problemy zdrowotne oczekiwanie na sprawiedliwe rozstrzygnięcie jej sprawy jest szczególnie stresujące i deprymujące.

Z uwagi na powyższe, w jej ocenie, zasadne jest zasądzenie na jej rzecz kwoty 15 000 zł która z jednej strony stanowić będzie swego rodzaju sankcję dla Państwa, a z drugiej będzie sprawiedliwą rekompensatą.

W piśmie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 11 czerwca 2024 r. wniesiono o oddalenie skargi, a w przypadku jej uznania o przyjęcie mniejszej kwoty odszkodowania.

Uzasadniając stanowisko wskazano, że apelacja skarżącej wpłynęła do Sądu Apelacyjnego w Krakowie 1 lutego 2023 r. Tego samego dnia została ona zarejestrowana pod sygn. III AUa 170/23 i wylosowano sędziego sprawozdawcę.

Po przeprowadzeniu postępowania międzyinstancyjnego, 27 marca 2023 r. akta sprawy zostały przekazane na kalendarz akt oczekujących na wyznaczenie terminu rozprawy, zgodnie z kolejnością wpływu.

Potwierdzono wpływ skargi skarżącej 27 maja 2024 r. W sprawie sędziego sprawozdawca wyznaczył termin posiedzenia niejawnego na 3 czerwca 2024 r. w którym to dniu zapadł wyrok w sprawie. Podkreślono, że pomiędzy datą zakończenia postępowania międzyinstancyjnego a wpływem skargi upłynęło 14 miesięcy.

Zaznaczono, że sprawy rozpoznawane są zgodnie z zasadą kolejności wpływu. Następnie przedstawiono sytuację w wydziale zarówno odnośnie do ilości spraw pozostałych na 7 czerwca 2024 r. (4905), średniego czasu rozpoznawania sprawy (ok. 36 miesięcy), stanu kadrowego związanego z wakacjami

spowodowanymi przejściem sędziów w stan spoczynku i nieobsadzeniem zwolnionych stanowisk. Według tej relacji przedstawiała się ona następująco: „W III Wydziale tutejszego sądu dopiero od marca 2023 r. orzekało jedenastu sędziów, od 6 grudnia 2023 r. dwunastu sędziów, a od maja 2024 r. trzynastu sędziów, a wcześniej przez długi okres faktyczna obsada była znacznie mniejsza. Na koniec 2022 r., po odejściu z końcem sierpnia 2022 r. kolejnego sędziego w stan spoczynku, w Wydziale orzekało 6 sędziów apelacyjnych (w tym 3 sędziów funkcyjnych: dwóch z przydziałem do 50% i jeden do 90%) oraz dwóch sędziów delegowanych i nadal pozostawało nieobsadzonych 7 stanowisk sędziowskich. W roku 2022 obsada średniokresowa wraz z sędziami delegowanymi wyniosła 6,78 i stanowiła zaledwie 52,2% całkowitego limitu etatów. Obsada ta, w stosunku do limitu etatów, była najniższa w kraju.”

Jak podkreślono wieloletnie braki kadrowe oraz rozpoznawanie spraw zgodnie z zasadą kolejności wpływu powoduje, że nadal w latach 2023 i 2024 okres oczekiwania na rozpoznanie sprawy apelacyjnej jest bardzo długi, a powstałe w poprzednich latach duże zaległości nie są możliwe do zniwelowania w krótkim okresie. Jednakże brak rozpoznania sprawy nie wynika z opieszałości w rozpoznawaniu tej i innych spraw wskutek zaniedbań Prezesa Sądu Apelacyjnego, Przewodniczącego Wydziału, czy sędziów, lecz jest rezultatem braku takich warunków kadrowych i proceduralnych, które umożliwiałyby szybkie i rzetelne rozpoznanie takiej liczby spraw, jakie wpływały do Sądu Apelacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1725, dalej: „ustawa o skardze na przewlekłość”) nie określa wprost granic temporalnych, w ramach których powinno dojść do rozpoznania sprawy, a tym samym nie wskazuje bezpośrednio czasu, po upływie którego następuje przewlekłość postępowania. Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość strona

może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych. W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość ocenie w szczególności podlega terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie. Dokonując tej oceny należy:

1. uwzględnić łączny dotychczasowy czas postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi,
2. charakter sprawy,
3. stopień faktycznej i prawnej zawichości sprawy,
4. znaczenie rozstrzygnięcia dla skarżącego,
5. zachowanie się stron, w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania.

W judykaturze utrwalił się pogląd, że naruszeniem prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki jest wielomiesięczna beczynność sądu polegająca na niewyznaczeniu rozprawy. Za okres uzasadniający stwierdzenie przewlekłości postępowania uznaje się beczynność sądu drugiej instancji polegającą na niewyznaczeniu rozprawy apelacyjnej, która trwa co najmniej 12 miesięcy (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 12 maja 2005 r., III SPP 96/05; 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; 21 marca 2006 r., III SPP 13/06 oraz 18 maja 2016 r., III SPP 53/16), jakkolwiek w części orzeczeń wskazuje się, że także krótsza, np. ośmiomiesięczna beczynność sądu, naruszyć może prawo strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 maja 2013 r., III SPP 51/13; 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13; 27 marca 2019 r., I NSP 88/18).

Podkreślić ponadto należy, że prawo do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie, stanowiąc element prawa do rzetelnego procesu, jest jednym

z podstawowych praw człowieka określonym w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 284 ze zm., dalej: „EKPCz”). Przyjęcie ustawy o skardze na przewlekłość stanowiło zresztą efekt stosowania EKPCz i wielokrotnego stwierdzenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: „Trybunał”) naruszenia przez Polskę prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie.

Wypada skonstatować, że na dzień rozpatrywania skargi przez Sąd Najwyższy, postępowanie przed Sądem Apelacyjnym w Krakowie zostało zakończone wydaniem wyroku 3 czerwca 2024 r. Nie zmienia to jednak faktu, że rozpoznanie sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych a dotyczącej świadczenia uzupełniającego trwało ponad 16 miesięcy i zostało zainicjowane przedstawieniem przez Sąd Okręgowy w Kielcach 1 lutego 2023 r. apelacji skarżącej wraz z aktami sprawy a zakończyło się wydaniem wyroku 3 czerwca 2024 r.

Jednocześnie w sprawie nie można przyjąć, że jej charakter, stopień faktycznej i prawnej złożoności, a także zachowanie się stron, w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania, miało wpływ na powyższe, czego również nie wykazał Sąd Apelacyjny w Krakowie. Ponadto należy wziąć pod uwagę, że sprawy emerytalne oraz sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, zgodnie z orzecnictwem Trybunału, powinny być rozpoznane i rozstrzygnięte nie tylko starannie, lecz przede wszystkim szybko (zob. wyroki Trybunału w sprawach: *Szymański v. Polska* z 10 października 2006 r., skarga nr 6925/02; *Zawadzki v. Polska* z 20 grudnia 2001 r., skarga nr 34158/96; *Borgese v. Włochy* z 26 lutego 1992 r., skarga nr 12870/87). W związku z powyższym Sąd Najwyższy stwierdził przewlekłość postępowania.

Dla stwierdzenia przewlekłości postępowania irrelewantne pozostają argumenty Sądu Apelacyjnego dotyczące sytuacji kadrowej w wydziale związanej z licznymi odejściami sędziów w stan spoczynku i nieobsadzeniem zwolnionych stanowisk. Co w konsekwencji wraz ze stałym wpływem spraw i rozpoznaniem ich zgodnie z kolejnością wpływu doprowadziło do zaległości i wydłużenia terminu rozpoznania spraw, który obecnie wynosi około 36 miesięcy.

Zgodnie z przywołanym już art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość, dokonując oceny, czy naruszone zostało prawo strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, obok upływu czasu, uwzględnia się indywidualne okoliczności sprawy. Zatem nie ma tu miejsca na uwzględnienie kwestii organizacyjnych, które choć rzutują na dynamikę konkretnego postępowania, to jednak w świetle obowiązujących przepisów nie mogą być uznane za okoliczność usprawiedliwiającą przewlekłe procedowanie w sprawie (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 7 grudnia 2013 r., III SPP 242/13; 22 stycznia 2019 r., I NSP 71/18; 16 kwietnia 2024 r., I NSP 62/24; 18 czerwca 2024 r., I NSP 160/24). Kwestia właściwej organizacji sądownictwa, w tym zapewnienie optymalnej obsady kadrowej sądów, jest obowiązkiem państwa, na co wielokrotnie zwracał uwagę Trybunał i Sąd Najwyższy (zob. wyroki Trybunału: w sprawie *Sutter v. Szwajcaria* z 22 lutego 1984 r., skarga nr 8209/78; w sprawie *Wasilewski v. Polska* z 21 grudnia 2000 r., skarga nr 32734/96; postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 marca 2005 r., III SPP 34/04; 26 kwietnia 2019 r., I NSP 18/19).

Fakt, że Prezes Sądu nie dysponuje instrumentami umożliwiającymi mu zapewnienie odpowiednich warunków dla sprawnego działania wydziałów, naturalnie przekłada się na brak winy po jego stronie z tytułu zaistniałej przewlekłości postępowania. Analogicznie nie można jej przypisać sędziemu sprawozdawcy w sprawie. Powyższe nie zwalnia jednak państwa z odpowiedzialności z tego tytułu. Jak bowiem stwierdził Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z 30 października 2006 r., S 3/06: „prawo do rozstrzygnięcia sprawy przez sąd bez nieuzasadnionej zwłoki stanowi istotny element konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Adresatem konstytucyjnego nakazu rozpatrzenia sprawy w rozsądnym czasie są przede wszystkim same sądy. Należy jednak uwzględnić całokształt sytuacji faktycznej i wskazać, że konieczną gwarancją materialną prawa do rozstrzygnięcia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki są odpowiednie warunki organizacyjne umożliwiające sądom »terminową« realizację ich zadań. Dotyczy to w szczególności obsady kadrowej, zarówno jeśli chodzi o liczbę sędziów, jak i personel pomocniczy. Powinność zapewnienia odpowiednich warunków

spoczywa w pierwszej kolejności na ustawodawcy oraz na organach władzy wykonawczej, szczególnie na Ministrze Sprawiedliwości.”

Skarga na przewlekłość postępowania i związana z nią możliwość przyznania skarżącemu, na jego żądanie, od Skarbu Państwa sumy pieniężnej w wysokości 2000-20 000 zł, w znacznej mierze służy wymuszeniu na państwie takiej organizacji wymiaru sprawiedliwości, która umożliwi rozpoznanie sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13). Obok swoistej sankcji dla państwa za niewłaściwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości, suma pieniężna, o której jest mowa w art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość, pełni funkcję rekompensaty dla strony za doznaną szkodę niematerialną, będącą wynikiem przewlekłości. Nie jest to więc odszkodowanie za poniesione straty i utracone korzyści (art. 361 § 2 k.c.) lub zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę w rozumieniu art. 445 k.c. Ustawodawca wprowadza przy tym zasadę, że strona, której skargę uwzględniono, może w odrębnym postępowaniu dochodzić naprawienia szkody ze stwierdzonej przewlekłości (art. 15 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość). Konsekwentnie sumę, o której jest mowa w ustawie o skardze na przewlekłość, uznać należy za wstępną (tymczasową) rekompensatę z tytułu doznanej szkody niematerialnej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 maja 2013 r., III SPP 51/13; 22 stycznia 2019 r., I NSP 71/18).

W przedmiotowej sprawie skarżąca wniosła o przyznanie od Skarbu Państwa sumy pieniężnej w wysokości 15 000 zł, z uwagi na 15 miesięczny okres bezczynności i przewlekłości w sprawie. Skarżąca podniosła, że sprawa dotyczy świadczenia dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji oraz wskazała, że jest osobą schorowaną i ma trudną sytuację materialną.

Zgodnie z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość, wysokość sumy pieniężnej, o której mowa we wskazanym przepisie, wynosi nie mniej niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, przy jednoczesnym uwzględnieniu jej wartości minimalnej na poziomie 2000 zł.

Od wydania zarządzenia z 1 lutego 2023 r. Sądu Apelacyjnego w Krakowie o wpisaniu sprawy pod repertorium AUa pod sygn. 170/23 do wydania w sprawie wyroku 3 czerwca 2024 r. upłynęło 16 miesięcy. Jednakże, nie może ująć uwadze

Sądu Najwyższego, że postępowanie sądowe zostało zainicjowane wniesieniem przez skarżącą do Sądu Okręgowego w Kielcach 28 stycznia 2020 r. odwołania od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 7 stycznia 2020 r. W konsekwencji należy przyjąć, że łączna długość postępowania sądowego wynosi przeszło 4 lata.

Biorąc pod uwagę powyższe, a także okoliczność, że skarżąca nie uzasadniła wysokości żądanej kwoty powołując się ogólnie na przedmiot postępowania, stan zdrowia oraz zaniechanie rozpoznania sprawy przez okres 15 miesięcy, Sąd Najwyższy uznał, że adekwatna jest kwota 2000 zł za okres od 28 stycznia 2020 r. do 3 czerwca 2024 r., zaś w pozostałym zakresie żądanie skargi oddalił.

Ze względu na rozpoznanie apelacji co do istoty sprawy 3 czerwca 2024 r., stosownie do art. 12 ust. 3 zd. pierwsze ustawy o skardze na przewlekłość, określenie sądowi 3 miesięcznego terminu na wyznaczenie rozprawy lub rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym jest oczywiście zbędne.

O kosztach postępowania Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z art. 8 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość w zw. z § 2 i § 23 ust. 4 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa albo jednostki samorządu terytorialnego kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. 2024, poz. 764), w myśl zasady odpowiedzialności za rezultat postępowania. Ponieważ skarga na przewlekłość postępowania okazała się zasadna, Sąd zasądził od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Krakowie na rzecz skarżącej kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego sprawowanego przez radcę prawnego K. S. ustanowionego z urzędu powiększoną o należny podatek od towarów i usług (§ 4 ust. 3 ww. rozporządzenia). Stosownie do treści art. 122 k.p.c. pełnomocnik ustanowiony dla skarżącej z urzędu będzie mógł ściągnąć należne mu wynagrodzenie wraz z podatkiem VAT i odsetkami z należności zasądzonej w pkt 4 sentencji postanowienia, z wyłączeniem skarżącej.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[a]